

DENÍKY JOSEFA KALOUSKA II

JAN KAHUDA

V etablované řadě EGO vydávané ve spolupráci mezi Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR a Nakladatelstvím Lidové noviny bylo zahájeno vydávání edice deníků historika, politika a novináře Josefa Kalouska (1838–1915). Shodou okolností byl dříve dokončen svazek druhý obsahující Kalouskovy deníky z let 1866–1914, svazek první by měl v dohledné době následovat.

Soubor Kalouskových deníků uložených v jeho osobním fondu v Archivu Národního muzea v Praze je významným pramenem k dějinám naší historiografie, i obecně politickým a kulturním dějinám druhé poloviny 19. století. V odborné literatuře je to soubor známý, který byl v minulosti již mnohokrát využit,¹ přesto jako editovaný celek působí impozantně a otevírá nové možnosti jeho výzkumu.

Druhý svazek edice zpřístupňuje Kalouskovy deníkové sešity VII až XII z období od roku 1866 do Kalouskovy smrti. Dané období ovšem není pokryto kontinuálně. V letech 1876–1880 a 1900–1910 si Josef Kalousek deníky nepsal, po roce 1910 pak pouze epizodicky. Způsob psaní deníků nebyl u Kalouska systematický, byl spíše nárazový, místy velmi intenzivní, jindy méně obsažný. I důvod vlastního psaní byl zřejmě různý, na jednu stranu si Kalousek s nebyvalou otevřeností zevrubně zaznamenával některé události a detaily ze svého života včetně skutečných či domnělých křivd, které chtěl pravděpodobně dále využít (většinou proti svým oponentům), jindy si do deníku zaznamenává intimní prožitky, někdy snad až jako prostředek jisté „psychoterapie“.

Tematicky se v editované části deníků promítá několik rovin. V první v nich sledujeme Josefa Kalouska, který v roce 1866 dokončuje studium, nachází se v ne-

1 Kalouskovy deníky byly mj. využity jako zdroj informací o konkrétních detailech, týkajících se zejména Františka Palackého nebo Tomáše G. Masaryka (např. Šubrtová, Alena: Člověk František Palacký. Dějiny a současnost 20, 1998, č. 3, s. 27–31; Trepeš, Matěj: „Co všechno, pane kolego, můj mozek nedovede si nějak srovnati...: aneb variety vzájemných vztahů T. G. Masaryka a J. Kalouska. Časopis Národního muzea – řada historická 178, č. 1–2, 2009, s. 55–88; nejnověji Máša, Pavel: „Kus české historie je ukončen...“. Pohřební a vzpomínkové rituály při úmrtí zakladatelů české politiky, diplomová práce FF MU. Brno 2015; týž: Poslední věci vlastence. Smrt a pohřeb Františka Palackého. Pražský sborník historický 44, 2016, s. 43–98), ale i obecnějších otázek sociálních dějin, mj. jako pramen ke studiu vztahů mezi mužem a ženou ve 2. polovině 19. století (Šimůnková, Alena: Statut, odpovědnost a láska. Vztahy mezi mužem a ženou v české měšťanské společnosti v 19. století. Český časopis historický 95, 1997, s. 55–109; táž: Ideály a skutečnost. Vztahy mezi mužem a ženou v české měšťanské společnosti v polovině 19. století. Česká literatura 47, 1999, s. 654–665).

utěšené materiální situaci a postupně se stává ze studenta z chudé rodiny, mj. i díky promyšlenému výběru životní partnerky, univerzitním profesorem a vlivnou osobností veřejného života. V druhé rovině umožňují Kalouskovy deníky zajímavý vhled do vývoje české politiky 2. poloviny 19. století. Kalousek detailně popisuje život za prusko-rakouské války, osobnost a rodinu F. L. Riegera a život na zámku v Malči, svou politickou činnost i kontakty s Františkem Palackým. Již vícekrát využitá informace o Palackého posledních dnech a jeho závěti má z hlediska informační hodnoty mimořádný význam. Bez zajímavosti nejsou ani informace o univerzitním a vědeckém prostředí (včetně charakteristik dalších osobností vědeckého života, bojů o RKZ ad.), ani vhled do nejužší rodiny, včetně vyličení tragického osudu Kalouskova syna Slavibora.

Po ediční stránce je edice připravena příkladně. Rukopis je doplněn řadou vysvětlujících poznámek, edice je doplněna Kalouskovým rodokmenem, obrazovou přílohou a jmenným rejstříkem.

Zajímavé detaily přináší Kalouskovy deníky i k archivní problematice. Ojedinelá je například jeho charakteristika Josefa Emlera.² Zajímavé detaily uvádí ve věci osudů registratury Národního výboru 1848 nebo vzniku zápisků Marie Červinkové-Riegrové.³

Deníky Josefa Kalouska jsou v krátké době dalším edičním podnikem Masarykova ústavu a Archivu AV ČR a nezbyvá k němu než blahopřát. Doufejme, že v dohledné době bude dílo uzavřeno vydáním prvního svazku.

Klečácký, Martin – Fabini, Pavel – Velek, Luboš (eds.): Deníky Josefa Kalouska II, Masarykův ústav a Archiv AV ČR – Nakladatelství Lidové noviny. Praha 2016, 331 s.

2 S. 169: „S Emlerem obcuji a nehádám se, ale rád ho nemám. Zásluh jeho [o] vydávání pramenů a zběhlosti v tom jemu dokonce nepopírám, ač by to měl dělat dokonaleji, a tudy zvolněji a obezřetněji, ale že by krom vydání pramenů a krom pomocných věd historických mohl něco velkého dokázat, o tom velice pochybuji. On neumí pěkně psát v žádné řeči, ani k deskám nepořídil kloudnou předmluvu českou ani latinskou...“

3 S. 191, 207.